

FÖLDESDY GABRIELLA

Németh Antal Madách-koncepciója

Különös tekintettel *Tragédia*-rendezéseire

Előadásom arra vállalkozik, hogy Németh Antalnak Madách Imre *Tragédiájára* vonatkozó elméleti és gyakorlati munkásságát bemutassa, értékelje, s elhelyezze a 200 éve született költőseni méltatónak, felfedezőinek sorában. A vázaltszerű bemutatás kapcsán egy-egy fokozottan jelentős rendezést, illetve Németh életművének Madách főművére vonatkozó legfontosabb – de kevésbé ismert – pontjait emelem ki.

Németh tevékenységének felsorolása órákat venne igénybe, s bár az utóbbi húsz évben számos tanulmány, monográfia, esszé, ismertetés jelent meg munkásságáról, a teljes életmű, életrajz mindmáig feltáratlan, pusztán kézirat formájában tekinthető át az OSZK Kézirattárában. A 186 színházi bemutatót magáénak tudó rendező a szegedi Városi Színház főrendezője volt (1928–1931), magántanár a debreceni egyetemen, a Magyar Rádió dramaturgiai osztályának vezetője, s a Nemzeti Színház igazgatója 1935–1944 között. Háttérbe szorítása miatt 1945-től 1956-ig csak alkalmi előadásokat tarthatott, a Népművelési Intézet ismeretterjesztő tanfolyamain adott elő, magánórákat tartott (többnyire a lakásán), majd négy vidéki színházban kapott rendezői beosztást 1956 és 1965 között (Kaposvár, Kecskemét, Pécs, Veszprém). Németh olyan politikai megbélyegzés, személyes bosszú, irigység áldozata volt, amely alól személye csak a legutóbbi három évtizedben fokozatosan szabadult fel. A valódi értékek mára kezdenek a helyükre kerülni. Némi kárpótlásként 2021-ben, az újjáalakuló Színház- és Filmművészeti Egyetem Drámaelméleti Intézetét Németh Antalról nevezték el (a másik két intézet neve: Sinkovits Imre Színházművészeti Intézet; Zsigmond Vilmos Mozgóképművészeti Intézet).

Németh gyerekkorától a színház szerelmese volt. Egyetemi tanulmányait magyar-filozófia-esztétika szakon végezte. Egyetemi hallgatóként 1923-ban nyilvános előadásban bírálta saját korának kommersszé silányított sekélyes színházi előadásait, rendezőit, igazgatóit (Hevesi Sándort és Bárdos Artúrt is). Bírálata nem fiatalos lázadás eredményeként született, és nem volt öncélú. Már húsz évesen birtokolta a színházi szakirodalom (beleértve a bábjátékot is) világnyelveken elérhető alapos ismeretét. A XX. század eleji avantgárd színházi törekvések jó ismerőjeként olvasta Sztanyiszlavszkij és Gordon Craig elméleti munkáit, valamint a Reinhardt, Jessner, Mejerhold, Tairov, Piscator, Jevreinov színházi rendezésiről szóló tudósításokat. Mikor Tairov Bécsben vendégzerepelt (1925), Németh kiutazott egyetlen estére, hogy rendezését megnézze.

Tudását egy berlini és egy müncheni ösztöndíj keretében mélyítette el; eközben elkészült doktori disszertációja, *A színjátszás esztétikájának vázlata* címmel (1929).¹

Pontosan nem tudjuk, Madách főművével mikor találkozott először, mindenesetre az 1930-ban általa szerkesztett *Színészeti Lexikon*ban nagy elismeréssel ír Paulay Edéről, akit *Az ember tragédiája* első színpadra állítójaként méltat.² Ezt követi az 1933-ban általa összeállított kötet, *Az ember tragédiája a színpadon*, amely a mű 1883-as bemutatója óta eltelt ötven év összes színpadra vitelét felsorolja vidéken, külföldön és a fővárosban, ismertetve a közreműködőket, a színpadra állítás koncepcióját, és a róla szóló kritikát.³

Ahogy az 1870-es években Paulay Ede számára Goethe *Faustjának* külföldi színpadon látott változata adta az ötletet a *Tragédia* szcenírozásához, úgy Németh Antalt is az 1932-es Goethe-évfordulóra (halálának 100. évfordulójára) való készülés inspirálta Madách főművének nemzetközi elismertetésére. 1967-ben – halála előtt egy évvel – így emlékezik erről a törekvéséről: „Az elkövetkezendő évek folyamán kezdeményező, tanácsadói és segítő szerepem volt a bolgár, a dán, egy francia, a norvég, az olasz, a szerb és a szlovén *Tragédia*-fordítások elindításában, létrejöttében, illetve megjelentetésében.”⁴

Németh első rendezői terve egy a müncheni Prinzregententheater színpadára megálmodott *Tragédia*-koncepció. Jaschik Álmossal dolgoztatja ki a leendő előadás díszlettervét, illetve figyelembe veszi a müncheni színpad szcenikai lehetőségeit; terveit így indokolja: „Ekkor még kizárólag az a szempont lebegett a szemem előtt, hogy egyszer megszabadítsam a színpadi elképzelést a történelmi képeskönyv jellegétől, ami [...] eltakarja a nézők szeme elől a mű mélyebb mondanivalóját.”⁵

A müncheni előadás nem valósult meg, Németh továbblépett. Még ebben az évben (1932) Párizsba utazott, és rábeszélte Blattner Géza bábművészt, dolgozza ki a *Tragédia* billentyűs marionettek archaikus hangulatú bábmozgatási technikáját az általa meghívott Madách-szövegre. A bábváltozat 1938-ra készült el, ekkor mutatta be Blattner franciául a Párizsi Világkiállítás keretében. A következő grandiózus *Tragédia*-elképzelés ismét kudarcba fulladt. Olaszországi helyszínt céltott meg: terveit a római Operaház vagy a veronai Aréna látszott alkalmasnak. Az új olasz fordítást Antonio Widmar jegyezte, a díszleteket az ösztöndíjas Horváth János készítette. A rendezés fő attrakciója a színpadi mozgójárda (mai szóval futópad), plusz két forgószínpad, vetítések, gyors képváltások alkalmazása lett volna, mindez Respighi tanítványának, Farkas Ferencnek zenéjével. Az előadás létrejöttét a magyar államtitkár hiúsította meg, mivel a Widmar-féle fordítás megkerülte a két ország közti kultúr-egyezményt.

Az első megvalósult, Németh által rendezett *Tragédia* igen mostoha körülmények között jött létre a Budai Színkörben. A rendezésre a Színkör igazgatója, Sebestyén Géza

¹ NÉMETH ANTAL: *A színjátszás esztétikájának vázlata*. Budapesti Szemle 1929. Újraközölve: NÉMETH ANTAL: *Új színház! Vél. és szerk. Koltai Tamás*. Budapest, 1988. Múzsák Kiadó, 487 [1] l.12 t. [NÉMETH, 1988.]

² NÉMETH ANTAL: *Az ember tragédiája a színpadon*. Budapest, 1933. Székesfőváros, 159 [1] l.

³ *Színészeti lexikon I–II*. Szerk. Németh Antal. Budapest, 1930. Győző Andor kiadása, 677–678. [NÉMETH, 1930.]

⁴ NÉMETH ANTAL: *Egy emberöltő Az ember tragédiája szolgálatában*. In: NÉMETH, 1988, 444.

⁵ NÉMETH, 1930, 445.

kérte fel, aki egyúttal Lucifert alakította. Az érdemi munkára egy hét állt rendelkezésre és 150 pengő, emiatt Németh nem kívánt szerepelni a színlapon, ám mindent megtett, hogy az előadás jól sikerüljön. A rövid felkészülési idő ellenére koncepciója itt is volt a műhöz: az összes történeti szín végén Ádám felismeri Lucifert akkor is, ha erre nincs effektív szövegutalás. A színpad közepén vetítővászonra diavetítő géppel színtérjelzéseket vetítettek, ezek utaltak az adott jelenet miliójére. Az alkalmi produkció hónapokig ment, a Színkörből a Városi Színházba került, ahol a hatalmas beltér miatt kevésbé hatott.

Németh felkérés nélkül dolgozik a következő elképzelésén, amit a Szegedi Szabadtéri Játékok helyszínére tervez. Teljes körszínházat képzel el, ahol a nézők Madách látomásának középpontjából nézik végig a színeket. Az első három a Dóm előtt játszódik: ezek egymás fölött helyezkednek el (tornyok közt a Menny, alatta Paradicsom, alsó szinten a Paradicsomon kívül), jobbra fordulva lassan 360 fokot járnak be, miközben a tér szélein jelennek meg a közbülső színek. Nem a színpad forog, hanem a nézők, végül a Dóm elé érkeznek vissza, ahol a 15. szint, a befejezést élik át. A tervet Szeged nem vállalta, viszont 1936-ban részt vett a bécsi nemzetközi színházművészeti kiállításon, később Németországban.

1935-ben Németh a Rádió dramaturg-főrendezője lett, ahol feladata, hogy rádiójátékokat rendezzen stúdióba hívott színészekkel. Szinte első gondolata volt a *Tragédia* lemezre vétele. Az első változat még ebben az évben elkészül Somlay Artúr, Bajor Gizi és Csontos Gyula hangjaival. A hanglemez nem maradt fenn. Majd 1938-ban rendezi lemezre, a német Odeon lemezgyár háromperces részletekben veszi fel a jeleneteket. A 60 lemezoldal folyamatosan játszhatóvá vált az ügyesen elhelyezett zene vagy tömegzaj beiktatásával. Ezen felvételen Abonyi Géza, Tasnády Ilona és Uray Tivadar hangján szólt meg a mű, amelyet évtizedekkel később át tudtak menteni mikrobarázdás lemezre.

1937 áprilisában Hamburg kérte fel Némethet, rendezze meg Madách művét. (Ez a hamburgi színház volt egyébként az első a külföldi teátrumok közül, amely az 1883-as pesti bemutató után, 1892-ben előadta a *Tragédiát*.) Ezt a hamburgi változatot Németh az ez év őszi, budapesti centenáriumra tervezett rendezése gyakorlati főpróbájának tekintette. A hangsúlyt a vizuális értelmezésre tette, ezúttal a látvány viszi közelebb a nézőt az átéléshez.

Elérkeztünk a harmadik, az 1937. őszi centenáriumi *Tragédia*-bemutatóhoz, amelyhez Németh szerkezeti változást alkalmazott. A két prágai szint összevonta, a londonit két részre osztotta: Londonra és a Temetőre. Utóbbi a haláltánc-jelenetnek kiszélesítése zenével, és a Halálnak mint központi szereplőnek táncával. A Milloss Aurél táncművész által koreografált és ugyancsak általa eltáncolt figura démoni zenére (szerző: Farkas Ferenc) szánt végig a színpadon. Amikor megérint egy sírba hulló szereplőt, megáll a játék, sorban mindenki, a bábjátékos, virágáros lány, kocsmáros, kéjhölgy, cigányasszony, ékszeráros, zenész, katona, lázongó munkás, elmondja szentenciáját, s meghal. Végül a Halál marad a színpadon, győztes táncot lejt, míg Éva megjelenése el nem űzi a porondról. A képi megvalósítás is egyedi volt, fátyolfüggönyön kavargó álomkődök jelentek meg, s tűntek el a színek elején és végén. A háttérben vetített diaképek illusztrálták a helyszíneket (Lehotay Árpád, Tőkés Anna, Csontos Gyula).

Két év múlva, 1939-ben szobányi színpadra álmodta meg a Nemzeti Kamaraszínházban (mai Bábszínház), s tette bensőségesé elképzelését. Díszlet egy szárnyas-oltár volt színenként változó oltárképekkel, egy-egy Madách-idézzel utalva a jelenet lényegére. A színészi játék minden pátosztól és széles mozdulatoktól mentesen, a nézőtől karnyújtásnyira realizálódott természetes beszédmodorban, esetleg arc mimikában (Abonyi Géza, Lukács Margit, Kovács Károly).

Az ötödik rendezésre Frankfurt am Mainban került sor 1940-ben. Némethnek egy régebbi német fordítás anomáliáit kellett korrigálnia, helyi díszlettervezővel dolgozott együtt, a háttérrel jelzészzerű vetített képekkel oldották meg. Itt is a filmes vizualitás dominált, de más módon, mint az 1937-es haláltánc-megoldásban.

A hatodik rendezés a frankfurti előadás nyomán készült, annak újításait áttemelve itthoni viszonyokra. Helyszíne a Nemzeti Színház, 1941. március 25-i bemutatóval. Zenéjét ismét Farkas Ferenc szerezte, szereplők: Szabó Sándor, Lukács Margit, Kiss Ferenc.

A hetedik rendezés 1942 augusztusára készült el, a „középváltozat” nevet kapta. Célul tűzte ki, hogy a monumentális, nagyszínpadi, sok technikai berendezést igénylő változat szintézist hozzon létre a kamaraszínpadi bensőséges értelmezéssel. Homogén színpadképet terveztetett, amely a lényegest hangsúlyozta, a lényegtelen elhagyta, egyszerű technikával mozgatható, jelképes, mégis kifejező. A díszlet tervezője Fábri Zoltán, a későbbi filmrendező volt (Lehotay Árpád, Könyves-Tóth Erzs, Kovács Károly).

Utolsó megvalósult rendezésére Bernben került sor 1943-ban. A német nyelvű előadás ezúttal a korszerű fordításban, Mohácsi Jenőében került színre. Más nehézség adódott; egyfelől szerény anyagi körülmények álltak rendelkezésre, másrészt a meghívó fél nem volt tisztában Madách művének sajátosságaival. Tévesen gondolták – a darab német sikereit látva –, hogy bizonyára náci szellemiségű műről van szó. Albert Steffen svájci költő segített azzal, hogy tanulmányt írt Madách drámai költeményéről, a darabot ez az ismeretterjesztő kiegészítés mentette meg, sőt vitte sikerre.

Az 1940-es években több európai város készült a *Tragédia* bemutatására Németh Antal szívós népszerűsítő törekvéseinek következtében. A háború eszkalálódása miatt azonban elmaradt a grazi, varsói, ljubljanoi, zágrábi, belgrádi és moszkvai premier is. A hazai *Tragédia*-bemutatók a II. világháború utáni időkben előbb megcsappannak, majd a fordulat éve után a mű tiltólistára kerül. Az egyetlen próbálkozás a Madách Gimnázium amatőr színjátszó-csoportjának vállalkozása a Zeneakadémia kistermében 1955-ben. Némethnek ehhez is köze volt. Lengyel György rendező visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy ő is egyike volt a csoportnak, és rendezői tanácsért a betanulás idején titokban a teljesen mellőzött Németh Antalhoz fordultak.⁶

Németh pályafutásának utolsó *Tragédia*-rendezési lehetősége lett volna az 1964-es Petőfi színházi felkérés Veszprémben. Teljesen új, minden eddigi felfogásától különböző koncepciót készít, amely mellőzi a teatralitást. *Inszenzált oratórium*nak nevezi az

⁶ LENGYEL GYÖRGY: Németh Antal. A teatralitás magyar főpapja. In: LENGYEL GYÖRGY: Színházi emberek. Budapest, 2008. Corvina, 62–85.

általa kitalált műfajt. Lényege, hogy Lucifer által érvényesül benne a madáchi gondolat. A Lucifer szerepére kötelezően kijelölt színész [Szabó Ottó] azonban e koncepcióra alkalmatlan lett volna, ezért Németh visszalépett a rendezéstől. A másik kudarc 1967-ben érte, mikor a bécsi Burgtheater szaktanácsadónak hívta az ottani készülő *Tragédia* bemutatójához. Hiába készített ismét új koncepciót, színpadmodellt Koch Aurél grafikusművész segítségével, az állami bürokrácia nem engedte, hogy alkalmilag Bécsben dolgozzon. A helyette kiküldött Waldapfel József a bemutató előtt meghalt, s a bécsiek 1967-ben „Madách neve alatt” énekes bohózatot adtak elő, amelynek dzsessz-daljai még csak nem is emlékeztettek a *Tragédiára*. A német sajtó joggal háborodott fel a produkción, az itthoni szocialista kritikusok azonban nem számoltak be a már-már szentségtelen előadásról, a magyar irodalom sikereként könyvelték el a történeteket.

Szólunk kell Németh Antal hangosfilm-próbálkozásairól. Nemzeti színházi igazgatósága idején tervezte *Az ember tragédiája* filmen történő bemutatását. Elképzelése szerint a mű néhány részletét színpadon képtelenség megvalósítani, kizárólag a film eszközeivel realizálhatók, mint pl. a bizánci „boszorkajelenet”, amelyben a katedrális démoni kőalakjai megmozdulnának Ádám víziójában. Ilyen lehetne a londoni színházszereinek hullókké változása, vagy az űrben való bolyongás. A film elkészítéséhez háromszázezer pengőre lett volna szükség, ami extrém költségigénynek számított. Az összeg egyharmada állt rendelkezésre, így nem valósult meg.

Megvalósult azonban az 1944-ben forgatott *Madách* című filmje, amely a költő életét mutatja be Fráter Erzsivel való megismerkedésétől haláláig. Olyan mozzanatokot választ a költő életrajzából, amelyek a *Tragédiával* állnak összefüggésben. Az akkori Madách-kutatást vette alapul, maximális hitelességre törekedett. Néhány szállóigét ragadott ki a műből, amelyeket próbált levezetni a költő életrajzából, feltételezve azt, hogyan születik meg a költő lelkében a remekmű. A képkezelési technika korát meghaladó filmes eszközökkel élt, mindez a rendezőnek Icsy Rudolf operatőrrel való összehangolt munkájának köszönhető. A kiváló kameramozgás legszebb példája a filmben a losonci bál táncjelenete, amikor Erzsí és udvarlója gyorsuló tempóban forognak a parketten, s a többi táncos egyedül hagyja őket megszágyenyítésül. A jelenet később Fábri Zoltán *Körhintájában* (1955) köszön vissza a filmkockákról.

A felsoroltakon kívül van-e még más érdeme is Németh Antalnak Madách főművével kapcsolatban? Meggyőződéssel állíthatjuk, hogy igen. Színigazgatóként 1941-ben Hóman Bálint kultuszminiszternek – miniszteri kérésre – olyan színdarabokat ajánlott, amelyek alkalmasak lennének olaszországi bemutatásra. Néhány akkor divatos színmű felsorolása után a következőkkel fejezi be az ajánlást: „Meg kell azonban említenem, miként tavalyi hasonló felterjesztésemben is tettem, hogy véleményem szerint legmértőbben és versenytárs nélkül *Az ember tragédiája* képviselné a magyar drámairodalmat olasz színpadon.”⁷

Az idézett részlet önmagáért beszél a levél írójának szenvedélyes Madách-szeretetről. A véletlen hozta, hogy Németh 1968-ban a birtokában lévő – Madáchcsal és

⁷ OSZK Kézirattár. Fond 63/3774.

a *Tragédiával* kapcsolatos – leveleit, fotóit, egyéb relikviákat jelképes összeg fejében a balassagyarmati Palóc Múzeumnak ajándékozta. Viszonzásképpen a város néhány alkalommal levetítette az 1944-ben készült Madách-filmjét, valamint október 7-én, a Madách-díj 1968. évi díjazottjai közé felvette Németh Antalt is [ez évben még hárman kapták meg ezt a díjat: Kojnok Nándor könyvtáros, Sinkovits Imre színész, Szabó Károly pedagógus]. A díjat 1964-ben a város alapította a költő halálának 100. évfordulója alkalmából.

A díj átvétele után alkalom nyílt arra, hogy kisebb beszéd, megemlékezés keretében a díjazott megköszönje a kitüntetést. Ezzel a lehetőséggel csak Németh Antal élt. A kb. 15 percnyi beszédből mindössze egyetlen bekezdésnyit idézek: „Mert mit is jelent valójában ez a Madách felé forduló világerdeklődés? Azt, hogy ennek a magányos szellemnek, kastélya félhomályos »oroszlánbarlangjába« húzódó nagy tépelődőnek sikerült olyat mondania magyar nyelven, ami egyre inkább érdekelni kezdi a világot, és azt is, hogy a fizikai lét és nemlét sziklaszirtjének szakadéka előtt támolygó emberiség olyan világméltány sokkját éli ma a földkerekségen, amely hallóvá tette fülét, látóvá szemét és értővé értelmét *Az ember tragédiája* mondanivalója számára.”⁸

Németh beszéde ezen kívül is számos fontos megállapítást tett a magyar költészet-ről; arról, hogy miért marad ismeretlen líránk és prózánk a világ számára, amikor színvonal terén egyenrangú a legnagyobbakkal? Szól benne nyelvünk elszigeteltségéről, a jó műfordítás fontosságáról, s nem utolsó sorban azt jelenti ki, hogy a magyar irodalom éppen Madách főművével lépett be a világirodalomba. Beszédét rendkívüli szerénységgel, és a díjat megköszönve fejezte be: „Hálás vagyok sorsomnak, hogy az elmúlt közel négy évtized során a színház eszközei segítségével e nagy műnek a világban való elismertetéséhez a magam erejével is hozzájárulhattam.”⁹

Németh Antal a XX. századi rendezői színház képviselője volt, rendezései azonban nem a ma oly divatos öncélú, magamutogató, önmagát kifejező, és a műbe ideges tartalmakat erőltető rendező típusa. Célja az eredeti dráma mélységeit felszínre hozni az ösztönművészet [Gesamtkunstwerk] segítségével (képzőművészet, zene, tánc, díszlet, jelmez, fény, stb.). Nemcsak elkötelezett művészember volt rendkívüli intuíciós képességgel, óriási energiákkal, aki nem politikai helyezkedés révén ért el eredményeket, s vált színházi és filmes szakíróvá, nemzetközileg elismert rendezővé, színházigazgatóvá, hanem önerőből, saját ambícióját követve. Állandó ellenszélben dolgozott, a két háború között jobbról és balról is támadták igazgatói tevékenységét, holott őt csak a művészi szempontok érdekelték. 1945 után jobboldali bélyeget sütöttek rá, holott csak a szakmai irigység fogott össze ellene, hogy ne lehessen versenytársa azoknak, akik illegális kommunista voltak, jó helyezkedésük miatt kerültek pozícióba, reflektorfénybe, és főként hatalomba. Ha sokára is, korábbi irigyei, vetélytársai közül majd ő kerül ki győztesen.

⁸ OSZK Kézirattár. Fond 63/255

⁹ OSZK Kézirattár. Fond 63/256

Németh Antal megvalósult *Tragédia*-rendezései

- 1. Budapest, Budai Színkör, 1934.V.20.**
Meglévő jelmezek színházi ruhatárból,
ismert zeneművekből összeállított kísérőzene
Szereplők: Beregi Oszkár, Molnár Aranka, Sebestyén Géza
- 2. Hamburg, Staatliches Schauspielhaus, 1937.IV.15.**
Díszlet, jelmez: Heinz Daniel, zene: Farkas Ferenc, koreográfia: Albrecht Knust
Szereplők: Werner Hinz, Ehmi Bessel, Robert Meyn
- 3. Budapest, Nemzeti Színház, 1937.X.21.**
Díszlet: Horváth János, Varga Mátyás, koreográfia: Milloss Aurél,
jelmez: Nagyajtay Teréz, zene: Farkas Ferenc
Szereplők: Lehotay Árpád, Tökés Anna, Csontos Gyula
- 4. Budapest, Nemzeti Kamaraszínház, 1939.V.14.**
Színpadkép: Viski Balás László, jelmez: Nagyajtay Teréz, zene: Dávid Gyula
Szereplők: Abonyi Géza, Lukács Margit, Kovács Károly
- 5. Frankfurt am Main, Schauspielhaus, 1940.XI.16.**
Színpadkép, jelmez: Helmuth Jürgens, zene: Farkas Ferenc,
koreográfia: Inge Herting Szereplők: Erich Musil, Maria Pierenkamper,
Otto Rouvel
- 6. Budapest, Nemzeti Színház, 1941.III.25.**
A frankfurti előadás nyomán készült a Nemzeti Színház műhelyében,
zene: Farkas Ferenc
Szereplők: Szabó Sándor, Lukács Margit, Kiss Ferenc
- 7. Budapest, Nemzeti Színház, 1942.IX.15.**
Díszlet: Fábri Zoltán, zene: Farkas Ferenc, jelmez: Nagyajtay Teréz
Szereplők: Lehotay Árpád, Könyves-Tóth Erzs, Kovács Károly
- 8. Bern, Stadt-Theater, 1943.II.11.**
Díszlet: Max Bignens, koreográfia: Hilde Baumann, jelmez: B. Olzinger,
R. Sperlich, zene: Farkas Ferenc, fordította: Mohácsi Jenő
Szereplők: Adolf Spalinger, Friedel Nowack, Ekkehard Kohlun

